

Hagedammer

Vann gir liv!

Alt liv behøver vann. I vårt moderne samfunn har vannet blitt drenert, lagt i rør og mer eller mindre forsvunnet. Forsvinner vannet ut av landskapet forsvinner også livsgrunnlaget for mange planter og dyr.

Enhver liten ny dam eller fuglebad i hager og parker beriker derfor miljøet og omgivelsene våre. Anlegg en liten dam i hagen og du får ett yrende skuespill å følge med på!

Lag en liten dam i hagen! Å lage en dam i hagen krever nok at voksne gjør jobben men barna kan gjerne være med. Selve gummiduken og kokosmatten koster litt penger, men dammen gir også mye underholdning tilbake!

Dammens plassering.

Helst skal dammen ligge i en naturlig forsenkning i terrenget der vannet samles på våren. Ett plant område kan også benyttes men unngå å legge dammen på forhøyninger.

Dammen bør plasseres på ett solrikt sted. Unngå å legge den i skyggen fra store trær, og unngå spesielt bartrær ettersom barnålene som faller ned i dammen ikke er bra for vannkvaliteten.

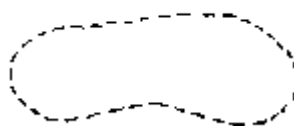
Nedfalt løv kan samles opp i ett nett over dammen eller plukkes opp direkte fra vannet. For de av dammens beboere som krever skygge for å trives plantes i stedet passende vannplanter og kantvekster.

Anlegg hagedammen steg for steg

1. Planer ut

Gjør flaten eller bunnen av dammen plan. En planke og en vater kan være gode hjelpemidler.

2. Marker hagedammens form

Marker hagedammens kontur med pinner eller tau. Spa ut langs denne konturen.

3. Bort med gresset!

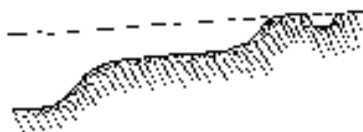
Fjern eventuell gressmatte.

4. Grav ut dammen

Grav ut ønsket dyp, form og profil med terrasseringer langs kanten og ett dypere område ett eller annet sted omtrent i midten av dammen. Begynn i midten og arbeid dere ut mot sidene. Husk å grave betydelig dypere enn dammens endelige maksimaldyp. Ta bort skarpe stener. Om jorden er hard å grave i for hånd eller den ska bli stor finnes små gravmaskiner man kan leie på en del hagesentere.

5. Lag en grøft rundt dammen

Fjern også gressmatten en halvmeter rundt om dammen. Grav en grunn grøft rundt dammen hvor gummiduken kan festes.

6. For dammens bunn

For at ikke skarpe steiner skal punktere dammens tetningsmaterial (gummiduken) bør dammen fores med f eks fiberduk, sand, leire eller gamle aviser.

7. Legg ut gummiduken

Legg ut gummiduken og legg på steiner for å holde den på plass.

8. Legg ut en kokosmatta langs sidene

En kantmatte av f eks kokosfiber (hjelper plantenes røtter å feste seg) kan festes med kroker eller lignende i jorden utanfor dammen for å skjulegummiduken. Legg bunns substrat (torv/grus/sand) over. Når kokosmatten er brutt ned etter 5-10 år har plantene rukket å danne en rotmatte som skjuler duken skikkelig.

9. Fyll på ett lag med bunnmaterialer

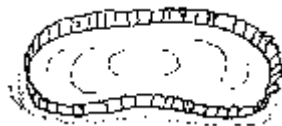
Sand og grus er bra, næringsfattige bunnmaterialer. Ugjødslet torv eller leire kan også benyttes. Leiren gjør dammen noe mer næringsrik.

10. Fyll på med vann

Sett en bøtte eller lignende i dammen og putt vannslanen i denne så virvles ikke bunnsedimenter opp og grumser opp dammens vann. Når dammen fylles med vann kommer gummiduken til å trykke ut i alle fordypninger i dammen.

11. Klipp til gummiduken

Jevn til kanten på duken slik at det finnes tilstrekkelig igjen til å dytte ned i grøften som går rundt dammen.

12. Rett til / ordne ”stranden”

Fyll på med torvblokker, sand, grus, stein eller leire rundt dammen. Plant ut eventuelle kantvekster og vannplanter.

Tips for hagedammen

- **Se opp for løv**
Løv og bar som faller ned i dammen øker algetilveksten. Spenn ett nett over dammen om høsten eller fjern det fra vannet.
- **Solrik og ”uryddet”**
For at planter og dyr skal trives i dammen kreves det minst 5-8 soltimer om dagen. Padde krever ”uryddige” omgivelser for å finne mat og overvintringssteder.
- **Tilstrekkelig overflate**
For å gi dyr og planter ett stabilt miljø bør vannspeilet på dammen være minst 6-8 kvm.
- **Variasjon**
Gjør dammens kanter ujevne slik at det finnes vik og odde. Jo lengre strandlinje jo flere livsmiljøer. Bygg dammen i ulike nivåer eller soner med ulike dyp så trives flere vekster og dyr.
- **Dyp**
Dypet bør være minst 1 m om man vil unngå bunnfrysning. Det bør også finnes en eller flere dyphull på 60-100 cm, gjerne i midten av dammen, for ikke å risikere at dammen tørker ut i varme perioder.
- **Se opp for overgjødning**
For å forhindre oksygenmangel og for mye alger gjelder det å begrense tilførselen av næring. Anlegg ikke dammen slik at den påvirkes av dyrking, gjødning og lignende næringslekasje. En bred vekstsoner omkring dammen tar opp en del overskuddsnæring.
- **Muslinger rengjør**
Dammuslinger filtrerer vannet og risikoen for algeoppblomstring minsker. Hvis det finnes dammer med dammuslinger i nærheten kan disse hentes og plasseres i en kurv på bunnen av dammen. Dette må du hente inn tillatelse til fra eier av dammen og de kan ikke hentes fra reservater. Slipp de i dammen om våren og hent nye til neste vår.
- **Mygg**
Mygg klekkes i stillestående hagedammer. Hvis man har en liten dam uten fisk kan man enten vispe rundt i vannet med jevne mellomrom (dette gjør at mygglarvene ikke klekkes) eller man kan skaffe seg pumpe som filtrerer vannet og tilfører oksygen. Dette siste kan man kjøpe på dyre forettnings eller hagesenter men er relativt dyrt.
- **Ikke sprøytemidler!**
Anvend ikke kjemikalier eller gjødsel til dammen. De skader dammens vekster og dyr og forstyrrer den økologiske balansen i dammen.

- **Lokale arter**

Tilslutt – bruk lokale plantearter og ikke innførte arter! Kanskje det finnes dammer i nærheten som man kan hente litt planter fra.

I Norge er salamandere truede arter og ved å lage dammer kan man hjelpe disse – er du heldig kommer kanskje stor salamander til din dam!